



Coimisiún na Scrúduithe Stáit

Scrúdú na hArdteistiméireachta, 2004

L Aidín- Ardleibhéal

(400 marc)

Dé Céadaoin, 23 Meitheamh – Tráthnóna 2.00 go dtí 5.00

A. Cuir Laidin ar:-

Ba mhian le Calvius, an consal, aimfitéatar ollmhór a thógáil. “Sinne, Rómhánaigh, táimid an-chumhachtach agus an-mhórtasach. Ba chóir go mbeadh sár-aimfitéatar againn chun go n-aithneodh ciníocha uile an domhain ár gcumhacht agus go n-umhlóidís dúinn.”

Lig cairde Chalvius chomh maith le conraitheoirí agus ceannaithe liúnna áthais astu. “Má chuireann Calvius a phlean i gcrích, beimid saibhir. Tugaimis tacaíocht dó.”

Bhí fhios ag Marcus, an consal eile, gur chóir dó cur in aghaidh Chalvius. Bhí oiread daoine chomh bocht is nach raibh bia ar bith acu. Scanraigh robálaithe na seandaoine. D’fhiafraigh mórán de na saoránaigh cén fáth a raibh na rialaitheoirí ag déanamh faillí orthu.

conraitheoir: redemptor. cuirim i gcrích: conficio. tugaim tacaíocht do: iuvo.

cuirim in aghaidh: resisto (+ Tabharthach). robálaí: latro. déanaim faillí: neglego.

NÓ

B. Léigh an sliocht seo a leanas agus freagair, i nGaeilge, na ceisteanna **go léir** a leanann é:-

(Tá an rí lách le saighdiúir Macadóineach atá traochta ón stoirm shneachta)

Ordinibus solutis agmen iter per saltum faciebat. Milites multi perierant, multi per silvam dispersi errabant. Rex unus tanti mali patiens circumibat milites et dispersos contrahebat. Castra loco idoneo poni iussit et arbores quam plurimas accendi. Mox continenti incendio crederes totum saltum ardere. Forte Macedo gregarius miles, se et arma aegre sustentans, vesperi in castra pervenerat. Quo viso rex, quamquam ipse tunc maxime admoto igne refovebat corpus, ex sella sua exsiluit torpentemque militem, demptis armis, in sua sede iussit sedere. Miles diu, nec ubi requiesceret nec a quo esset exceptus, agnovit. Tandem recepto calore vitali, ut regiam sedem regemque vidit, territus surgit. Quem intuens rex “nonne intellegis, miles,” inquit, “quanto meliore sorte vos, quam Persae, sub rege vivatis? Illis enim in sella regis consedissee capitale esset, tibi saluti fuit.”

saltus: bearnas sléibhe. contraho: tarraingím le chéile. continens: láithreach. refoveo: athbheoim.

sella: ríchathaoir. torpeo: táim reoite. demo: tugaim liom chun siúil.

sors: íde, cinniúint. capitalis: cion báis.

- | | | |
|--------|---|------|
| (i) | Cén bealach ina raibh an t-arm ag déanamh a shlí tríd an mbearnas sléibhe? | (4) |
| (ii) | Cad a bhí tarlaithe do mhóran saighdiúirí? Cad a bhí ar siúl ag mórán eile díobh? | (6) |
| (iii) | Cén chaoi ar fhreagair an rí do chinniúint na saighdiúirí? Cén gníomh a rinne sé? | (8) |
| (iv) | Cén dá ordú a thug an rí? Cén toradh a bhí ar an dara hordú de réir cosúlachta? | (12) |
| (v) | Cén uair a shroich an saighdiúir an campa agus cén riocht ina raibh sé féin? | (8) |
| (vi) | Cén chaoi a raibh an rí á athbheochan féin? | (4) |
| (vii) | Cad iad na trí ghníomh a rinne an rí ar fheiceáil an tsaighdiúra dó? | (9) |
| (viii) | Ag an bpointe sin, cad iad an dá fhíríc nár thuig an saighdiúir? | (8) |
| (ix) | Cén fáth ar úsáideadh an focal <i>territus</i> (líne 7) chun cur síos a dhéanamh ar an saighdiúir? | (6) |
| (x) | Cén cheist a chuir an rí ar an saighdiúir maidir leis an saol faoi riail an rí? | (4) |
| (xi) | Mínigh an difríocht idir an méid a tharla don saighdiúir Macadóineach agus an méid a bheadh tarlaithe do shaighdiúir Peirseach i gcúinsí dá leithéid. | (6) |

2. Cuir Gaeilge ar **thrí cinn ar bith** de na sleachta **A,B,C, D.** (Tá na sleachta uile sa cheist seo ar cómharc):-

[130]

A.

(Títeann an oíche roimh an chath idir Aenéas agus Turnus an lá dar gcionn)

vix e conspectu exierat campumque tenebat,
cum pater Aeneas, saltus ingressus apertos,
exsuperatque iugum silvaque evadit opaca.
sic ambo ad muros rapidi totoque feruntur
agmine, nec longis inter se passibus absunt;
ac simul Aeneas fumantes pulvere campos
prospexit longe Laurentiaque agmina vidit:
et saevum Aenean agnovit Turnus in armis
adventumque pedum flatusque audivit equorum.
continuoque ineant pugnas et proelia temptent,
ni roseus fessos iam gurgite Phoebus Hiberno
tingat equos noctemque die labente reducat.

Veirgil

exierat: is é Turnus an t-ainmní. saltus: bearnas sléibhe. iugum: mullach cnoic. opacus: faoi scáth. fumans: dorcha smúitiúil. Laurentius: Láraitíneach (i.e. as Latium). flatus: anáil. continuo: láithreach. gurges: an fharraige. Phoebus: an ghrian. Hiberus: iartharach. tingo: teaghmaím le, folcaim.

B.

(Déanann Iúgarta agus na ginearáil Rómhánacha iarracht an ceann is fearr a fháil ar a chéile)

Eo tempore Iugurtha hostem per colles sequi, tempus aut locum pugnae quaerere, qua venturum hostem audierat, pabulum et aquarum fontes, quorum penuria erat, corrumpere; modo se Metello interdum Mario ostendere, postremos in agmine temptare ac statim in colles regredi, neque proelium facere neque otium pati.

Metellus ubi videt se dolis fatigari neque ullam occasionem pugnandi ab hoste dari, urbem magnam, nomine Zamam, statuit oppugnare. Ratus est Iugurtham laborantibus suis auxilio venturum ibique proelium fore. At Jugurtha cum a perfugis cognovisset quae pararentur, magnis itineribus Metellum antevenit atque oppidanos hortatur ut moenia defendant, praeterea pollicetur se in tempore cum exercitu fore.

Sallast

qua: san áit ina. pabulum: bia, farae. penuria: easpa, ganntanas. corrumpo: scriosaim. modo...interdum: ag tráth amháin...ag tráth eile. otium: scíth. patior: ceadaim. dolus: cleas. reor: smaoiním. magna itinera: dian-mháirseálacha.

C.

(Deir Horáit le Fuscus go mbíonn an dea-dhuine slán i ngach áit)

Integer vitae scelerisque purus
non eget Mauris iaculis neque arcu
nec venenatis gravida sagittis,
Fusce, pharetra,

sive per Syrtes iter aestuosas
sive facturus per inhospitalem
Caucasum vel quae loca fabulosus
lambit Hydaspes.

pone sub curru nimium propinqui
solis in terra domibus negata:
dulce ridentem Lalagen amabo,
dulce loquentem.

Horáit

integer: dea-dhuine. egeo (+ Ochsláíoch): is gá dom. Maurus: Múrach. venenatus: nimhithe. pharetra: bolg saighead. iter facio: déanaim turas. aestuosus: ag loisceadh. lambo: ním. Hydaspes: abhainn san India. pone: díbir mé. Lalage: ainm chailín Horáit.

D.

(Téann ginearál Cartageach i gceann ionsaithe ach tiomáintear siar é)

Cum praeterveheretur Hispaniae oram, haud procul Carthagine Nova expositis in terram militibus proximos depopulatus agros, inde ad urbem classem appulit. Ibi cum interdiu milites in navibus tenuisset, nocte in litus expositos ad partem eam muri, qua capta Carthago ab Romanis fuerat, ducit; nec praesidio satis valido urbem teneri ratus est et aliquos oppidanorum ad spem novandi res aliquid moturos. Ceterum nuntii ex agris trepidi simul populationem agrestiumque fugam et hostium adventum attulerant, et visa interdiu classis erat, nec sine causa electam ante urbem stationem apparebat. Itaque milites instructi armatique intra portam continebantur.

Livias

praetervehor: seolaim thar. qua: an áit a. reor: smaoiním. populatio: léirscrios. agrestis: tuathánach. adfero: tugaim scéala.

3. Freagair Roinn A nó Roinn B sa cheist seo:-

[90]

A.

(i) Cuir Gaeilge ar:-

(60)

His adhortationibus incitatos corpora curare atque ad iter se parare iubet. Postero die profectus adversa ripa Rhodani mediterranea Galliae petit, non quia rectior ad Alpes via esset, sed quantum a mari recessisset minus obvium fore Romanum credens, cum quo, priusquam in Italiam ventum foret, non erat in animo manus conserere. Quartis castris ad Insulam pervenit. Ibi Isara Rhodanusque amnes diversis ex Alpibus decurrentes agri aliquantum amplexi confluent in unum; mediis campis Insulae nomen inditum. Incolunt prope Allobroges, gens iam inde nulla Gallica gente opibus aut fama inferior. Tum discors erat. Regni certamine ambigebant fratres; maior et qui prius imperitarat, Brancus nomine, a minore fratre et coetu iuniorum, qui iure minus vi plus poterat, pellebatur.

Livias

(ii) Freagair **trí cinn ar bith** de na ceistanna seo a leanas. (Tá deich marc ag dul do gach ceist díobh):-

(30)

- (a) San aighneas idir an bheirt deartháir a luaitear sa sliocht thuas, cén breithiúnas a rinne Hannabal?
- (b) Is léir cumas scéalaíochta Livias i Leabhar XXI de *Ab Urbe Condita*. Pléigh go hachomair an tuairim seo.
- (c) Déan cur síos ar iarrachtaí na dtoscairí Rómhánacha chun na Gaill a thabhairt ar a dtaobh. Cad a bhí difriúil faoin bhfreagairt i Massilia?
- (d) I Leabhar XXI de *Ab Urbe Condita* léiríonn Hannabal gur duine tuisceanach é agus go bhfuil sé ábalta plé go hoilte éifeachtach le daoine. Pléigh go hachomair an tuairim seo.
- (e) Scríobh nóta gearr ar **dhá** cheann díobh seo a leanas:-

Quintus Fabius; Cornelius Scipio; abhainn Druentia; Hanno; Saguntum.

B.

- (i) Cuir Gaeilge ar:- (60)
- iamque ad Messapi socios tendebat; ibi ignem
deficere extremum et religatos rite videbat
carpere gramen equos: breviter cum talia Nisus -
sensit enim nimia caede atque cupidine ferri -
'absistamus,' ait, 'nam lux inimica propinquat.
poenarum exhaustum satis est; via facta per hostes.'
multa virum solido argento perfecta relinquunt
armaque craterasque simul pulchrosque tapetas.
Euryalus phaleras Rhamnetis et aurea bullis
cingula, Tiburti Remulo ditissimus olim
quae mittit dona, hospitio cum iungeret absens,
Caedicus; ille suo moriens dat habere nepoti;
post mortem bello Rutuli pugnaque potiti:
haec rapit atque umeris nequiquam fortibus aptat.
- Veirgil**
- (ii) Freagair **trí cinn ar bith** de na ceistanna seo a leanas. (Tá deich marc ag dul do gach ceist díobh):- (30)
- (a) Déan cur síos achomair ar charachtar Turnus mar a léirítear é in *Aeinéid IX*.
- (b) Pléigh go hachomair an tuairim go dtugann *Aeinéid IX* grinnléiriú ar fhíoruaifáis na cogaíochta.
- (c) Scríobh nóta ar **thrí** cinn díobh seo a leanas:-
- Lavinia; Palladium; Ascanius; Vesta; genetrix Berecynthia.
- (d) An bhfuil meas agat ar Nisus agus ar Euryalus? Tabhair cúiseanna le do fhreagra.
- (e) Déan plé achomair ar an ráiteas go bhfuil, "An phráinn agus an luas le brath go mór ar *Aeinéid IX*."
4. (i) Freagair (a) nó (b):- [30]
- (a) Míniú aimsir *traiciuntur* agus tuiseal *speculatum* agus modh *parent* sa sliocht seo a leanas:-
- Dum elephanti traiciuntur, interim Hannibal Numidas equites quingentos ad castra Romana miserat speculatum ubi et quantae copiae essent et quid parent.
- (b) Míniú aimsir *moratur* agus tuiseal *regi* agus *Volcente* sna línte seo a leanas:-
- interea praemissi equites ex urbe Latina,
cetera dum legio campis instructa moratur,
ibant et Turno regi responsa ferebant,
ter centum, scutati omnes, Volcente magistro. (10)
- (ii) Scríobh síos príomhranna **thrí cinn ar bith** de na briathra seo a leanas:- (10)
- cognosco, fero, cogo, nuntio, patior.
- (iii) Ainmnigh meadaracht na líne seo a leanas agus marcáil na cainníochtaí:- (10)
- proeliis audax, neque te silebo.

5. Freagair **trí cinn** de na ceisteanna seo a leanas. Ní mór **ceist amháin** ar a laghad a roghnú as Roinn A agus **ceist amháin** as Roinn B. Is féidir an **tríú ceist** a roghnú as Roinn A **nó** as Roinn B. (Tá cúig mharc is fiche ag dul go gach ceist díobh):- [75]

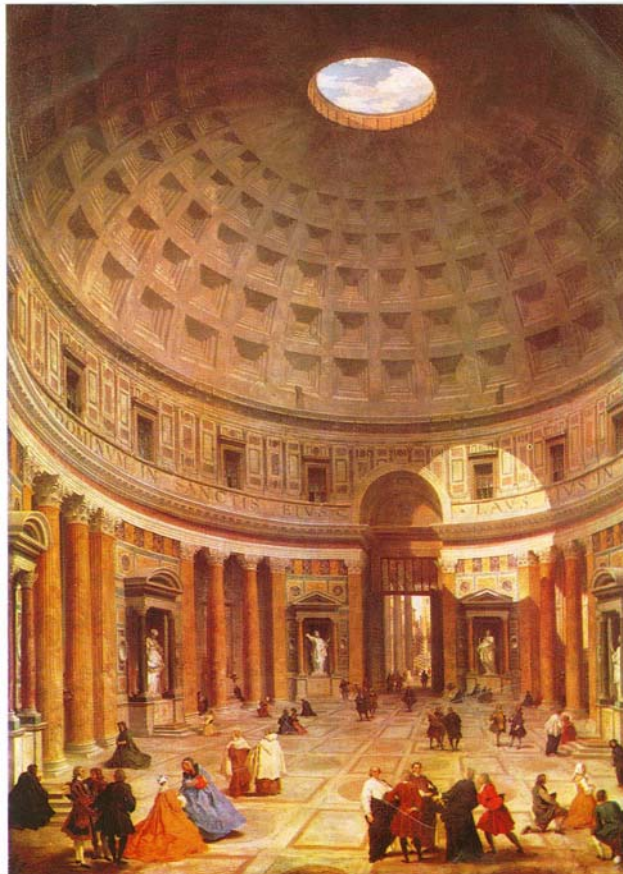
A.

- (i) Ba é príomhbhua Ágastais ná a chumas riaracháin san Impireacht a bhí ag leathnú. Pléigh go hachomair an tuairim seo.
- (ii) Déan cur síos ar an gcuimhne a bheadh ag Rómhánach ar aon **bheirt** díobh seo a leanas:
carachtar Nearó; *delatores*; Dacia; tionchar na mban ar an bpolaitíocht Rómhánach.
- (iii) Tabhair cuntas ar theacht chun cinn agus ar thábhacht réimeas na bhFlaiviach.

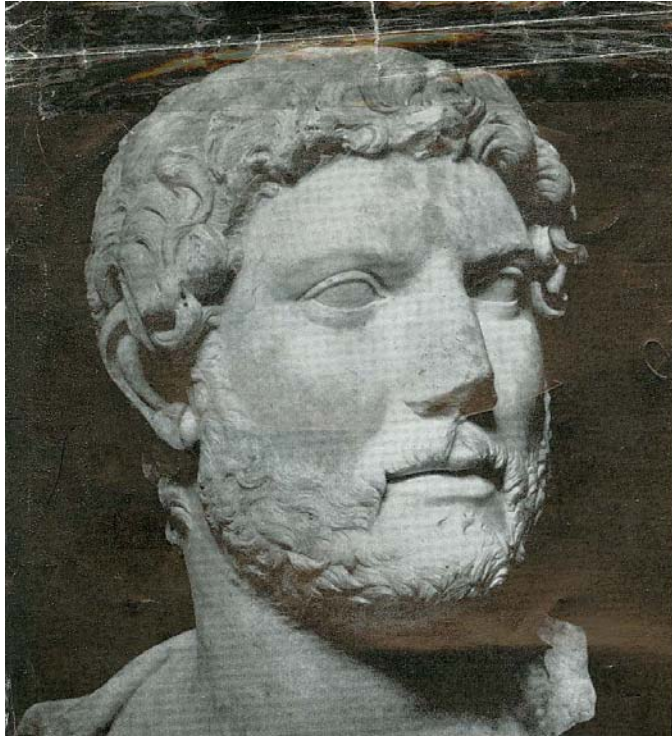
B.

- (i) Tabhair cuntas ar shaol agus ar shaothar Chaesair **nó** Sallast.
- (ii) Scríobh nóta ar **dhá** cheann díobh seo a leanas. Bíodh tagairt i do fhreagra do thábhacht pholaitiúil na beirte a roghnaigh tú.
Áirse Titus; Ara Pacis; Circus Maximus.
- (iii) Tar éis féachaint ar na Fótagraif **A**, **B** agus **C**, thíos agus ar an gcéad leathanach eile, freagair **dhá cheann** ar bith de na ceisteanna seo a leanas:-
- (a) Ainmnigh an foirgneamh i bhFótagraf **A** agus déan cur síos ar a phríomhghnéithe.
- (b) Maidir le busta Háidriain i bhFótagraf **B**, scríobh nóta gearr ar dhealbhóireacht phortráideach Rómhánach.
- (c) Ainmnigh an séadchomhartha ar a bhfuil an dealbhóireacht rilífe i bhFótagraf **C** le feiceáil. Scríobh nóta gearr ar an séadchomhartha féin.

A



B



C



Baineadh Fótagraif A agus C as *Roman Art and Architecture*, M. Wheeler, Thames and Hudson.
Baineadh Fótagraf B as *The Grandeur that was Rome*, Stobart, Sidgwick and Jackson.